

MİLYAR DOLARLIK İHRACAT KERVANINA ANADOLU'DAN YENİ İLLER KATILDI

İhracat haritası değişti rota Anadolu'ya kaydı

■ Türkiye'nin son beş yıllık ihracat verileri dış ticarete dengelerin değişmeye başladığını ortaya koydu. 2016-2020 döneminde ihracatı 1 milyar doların üzerinde olan il sayısı 16'da kalırken, 2021-2025 döneminde bu sayı 24'e yükseldi.

■ Marmara liderliğini sürdürürken, İç Anadolu ve Karadeniz ihracat artış hızında öne çıktı. Avrupa'nın yanında Körfez, Afrika, ABD ve Asya pazarlarındaki artışlar, Türkiye'nin üretim ve ihracat tabanının Anadolu'ya yayıldığını gösterdi.

İMAM GÖNEŞ-İSTANBUL

Türkiye'nin son beş yıllık verileri, ihracatın yalnızca birkaç büyük şehirden değil Anadolu'nun farklı merkezlerinden de büyüdüğünü gösterdi. Veriler, ihracat ekseninin Avrupa'dan Körfez'e, ABD'den Afrika'ya kadar genişlediğini gösterirken, özellikle üretim üslerinin çeşitlenmesi dikkat çekti. İç Anadolu'nda ihracat ortalaması yüzde 107,2, Karadeniz'de yüzde 111,9, Akdeniz'de ise yüzde 76,3 arttı. İstanbul, Ankara, Bursa, Konya, Gaziantep, Hatay, Adana, Çorum, Mardin ve Şırnak gibi şehirler farklı pazarlarda güçlü sıçramalar gerçekleştirdi.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre 2016-2020 döneminde ihracatı 1 milyar doların üzerinde olan il sayısı 16 seviyesindeyken, 2021-2025 döneminde bu sayı 24'e yükseldi. Böylece Türkiye'nin ihracat yükünü taşıyan şehirlerin Anadolu'ya yayıldığı görüldü. Tekirdağ, Çorum, Eskişehir, Samsun, Muğla, Kahramanmaraş, Balıkesir ve Mardin gibi şehirler ilk kez milyar dolar ligine girerek dikkat çekti.

Marmara liderliğini korudu

Türkiye ihracatının ana merkezi olmayı sürdüren Marmara Bölgesi'nde en güçlü performans yine İstanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya ve Tekirdağ'dan geldi. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması 96,8 milyar dolar, 1377 milyar dolara çıkarak yüzde 42,2 büyüdü. 2016-2020 döneminde 5 olan milyar dolarlık ihracatçı il sayısı da 2021-2025 döneminde 6'ya yükseldi.

Bölge özellikle Fransa, Almanya, ABD, Birleşik Krallık ve İtalya pazarlarında büyük büyümeye kaydetti. 2021'e göre Fransa'ya yapılan ihracatta yaklaşık 852 milyon dolarlık artış yaşanırken, Almanya'da 786 milyon doları aşan büyümeye dikkat çekti. ABD'ye ihracatta 511 milyon doların üzerinde artış görülürken, Birleşik Krallık ve İtalya da Marmara'nın en hızlı büyüyen pazarları arasında yer aldı. İstanbul, ABD ve Avrupa'ya yüksek teknoloji, hazır giyim, kimya ve mücevher ihracatıyla öne çıkarken, Bursa otomotiv ve tekstilde Avrupa bağlantısını güçlendirdi. Kocaeli sanayi üretimiyle Almanya ve İtalya pazarlarında büyürken, Sakarya otomotiv ihracatıyla özellikle Avrupa hattında dikkat çekici performans sergiledi. Tekirdağ ve Yalova ise sanayi yatırımlarının etkisiyle ihracat tabanını genişletti. Buna karşın bazı geleneksel pazarlarda gerilemeler de dikkat çekti. Enerji maliyetleri, Avrupa'daki talep daralması ve lojistik baskılar nedeniyle bazı sektörlerde yüzde 10 ila yüzde 25 arasında değişen yavaşlamalar görüldü. Ancak Marmara Bölgesi toplam tabloya bakıldığında Türkiye'nin en güçlü ihracat sürükleyicisi olmayı sürdürdü.

Ege katma değerle büyüdü

Ege Bölgesi'nde İzmir, Manisa, Denizli, Aydın ve Muğla merkezli ihracat performansı dikkat çekti. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması 16,4 milyar dolardan 23,9 milyar dolara yükselirken, milyar dolarlık ihracatçı il sayısı 3'ten 4'e çıktı. Muğla'nın milyar dolar ligine yükselmesi bölgedeki üretim çeşitliliğinin güçlendiğini gösterdi.

Bölge özellikle ABD, Rusya Federasyonu,

Bölgelere Göre 5 Yıllık İhracat Ortalaması Karşılaştırması (bin \$)

BÖLGE	2016-2020 (bin \$)	2021-2025 (bin \$)	DEĞİŞİM (%)
Marmara Bölgesi	96.896.576	137.753.492	42,2
İç Anadolu Bölgesi	10.933.812	22.655.928	107,2
Ege Bölgesi	16.433.605	23.956.405	45,8
Akdeniz Bölgesi	7.254.421	12.787.114	76,3
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	7.031.578	11.169.011	58,8
Karadeniz Bölgesi	1.142.164	2.420.259	111,9
Doğu Anadolu Bölgesi	-	-	-
TOPLAM	139.692.156	210.742.209	50,9

Bölgelere Göre İhracatta 1 Milyar Doları Aşan İllerin Değişimi

BÖLGE	2016-2020	2021-2025	DEĞİŞİM	ÖNE ÇIKAN YENİ İLLER
Marmara Bölgesi	5	6	+1	Tekirdağ
İç Anadolu Bölgesi	3	5	+2	Çorum, Eskişehir
Akdeniz Bölgesi	4	5	+1	Kahramanmaraş
Ege Bölgesi	3	4	+1	Muğla
Karadeniz Bölgesi	1	2	+1	Samsun
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1	2	+1	Mardin
Doğu Anadolu Bölgesi	-	-	-	-
TOPLAM	16	24	+8	-

NOT: Veriler, Özel Ticaret Sistem'i'ne (ÖTS) göre hazırlanmıştır.

Japonya, Almanya ve İtalya pazarlarında önemli büyümeye kaydetti. ABD'ye yapılan ihracatta 30 milyon doların üzerinde artış yaşanırken, Rusya pazarındaki yükseliş dikkat çekici seviyelere ulaştı. Japonya'ya ihracatta yaklaşık 20 milyon dolarlık büyümeye görülmesi, yüksek katma değerli üretimin etkisini ortaya koydu.

İzmir, gıda, kimya, makine ve yenilenebilir enerji ekipmanlarında güçlü performans sergilerken, Denizli tekstil ve ev tekstili ürünleriyle Avrupa'da konumunu korudu. Manisa elektronik ve beyaz eşya sanayiiyle ihracatını büyütürken, Aydın ve Muğla tarım, su ürünleri ve doğal taş ihracatıyla öne çıktı.

Akdeniz'de yeni ticaret hattı

Akdeniz Bölgesi'nde Adana, Hatay, An-

İş dünyası üretimin Anadolu'ya kaymasını istiyor

Yükselen üretim, iş gücü ve lojistik maliyetleriyle birlikte sanayinin Anadolu'ya yayılması yönündeki değerlendirmeler iş dünyasında uzun süredir gündemdeki yerini koruyor. Daha önce bu konuya dikkat çeken Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı Mustafa Gültepe, Anadolu'nun üretim, İstanbul'un ise tasarım ve markalaşmanın merkezi olması gerektiğini belirtmişti. Ankara Sanayi Odası Başkanı Seyit Ardic da geçmiş değerlendirmelerinde, demir yolu ve liman bağlantılarının güçlendirilmesi halinde İç Anadolu'nun güçlü bir üretim merkezi haline gelebileceğine dikkat çekmişti. İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği Başkan Yardımcısı Ahmet Öksüz ise özellikle emek yoğun sektörlerde artan maliyet baskısının güçlü ve orta ölçekli işletmeleri zorladığını ifade ederek üretimin Anadolu'ya yayılmasının firmaların sürdürülebilirliği açısından kritik olduğunu söyledi.

talya, Mersin ve Kahramanmaraş ihracat performansıyla öne çıktı. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması yüzde 76,3 artışla 12,7 milyar dolara yükselirken, milyar dolarlık ihracatçı il sayısı da 4'ten 5'e çıktı. Kahramanmaraş'ın listeye dahil olması dikkat çekti. Bölgede Rusya-Ukrayna savaşı sonrası değişen ticaret dengeleri ihracat rotalarını da etkiledi. Rusya pazarındaki talep artışı birçok şehir için yeni fırsatlar oluştururken, lojistik avantajı bulunan liman kentleri ihracatta daha hızlı büyüdü. Rusya'ya ihracatta yaklaşık 70 milyon dolarlık artış yaşanırken, Romanya'ya ihracatta 45 milyon doları aşan yükseliş görüldü. Irak pazarında ise 30 milyon doların üzerinde büyümeye kaydedildi.

Hatay, demir-çelik ve gıda sektörleriyle Orta Doğu ve Avrupa pazarında etkisini artırırken, Adana kimya, tekstil ve tarım sanayinde büyümeye kaydetti. Antalya yaş meyve sebze ve turizm bağlantılı ürün gruplarında ihracatını arttıran, Mersin liman avantajıyla transit ticaretin merkezlerinden biri haline geldi. Kahramanmaraş ise tekstil ve iplik üretimiyle Avrupa pazarında güçlü performans sergiledi.

İç Anadolu sıçrama yaptı

İç Anadolu Bölgesi son beş yılda ihracat coğrafyasını en hızlı genişleten bölgelerden biri oldu. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması yüzde 107,2 artışla 10,9 milyar dolardan 22,6 milyar dolara yükseldi. 2016-2020 döneminde 3 olan milyar dolarlık ihracatçı il sayısı, Çorum ve Eskişehir'in eklenmesiyle 5'e çıktı.

Ankara, Konya, Kayseri ve Eskişehir başta olmak üzere bölgedeki üretim merkezleri Birleşik Krallık, Pakistan, Suriye, Suudi Arabistan ve Romanya pazarlarında dikkat çekici büyümeye sağladı. Birleşik Krallık'a ihracatta 361 milyon doları aşan artış yaşanırken, Pakistan'a ihracatta yaklaşık 150 milyon dolarlık, Suriye'ye ihracatta ise 120 milyon doları aşan büyümeye görüldü. Ankara savunma sanayii, havacılık ve ileri teknoloji üretimiyle ABD ve Avrupa'da etkisini arttıran, Konya makine ve tarım ekipmanlarında Orta Doğu ve Afrika pazarlarında büyüdü. Kayseri mobilya ve çelik

Karadeniz en hızlı bölgelerden

Karadeniz Bölgesi'nde Samsun, Trabzon, Ordu ve Çorum öne çıkan ihracat merkezleri oldu. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması yüzde 111,9 artışla 1,1 milyar dolardan 2,4 milyar dolara yükselirken, Samsun'un milyar dolar ligine yükseldi. Karadeniz'de özellikle Körfez ülkelerine yönelik ticaretin büyümesi dikkat çekti. Bölgedeki liman atelyasının güçlenmesi ve alternatif lojistik koridorlarının devreye girmesi ihracatın çeşitlenmesini hızlandırdı. Bölge özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Rusya Federasyonu, Gürcistan, ABD ve Almanya pazarlarında önemli artışlar kaydetti. Birleşik Arap Emirlikleri'ne ihracatta 114 milyon doları aşan büyümeye dikkat çekerken, Rusya pazarında yaklaşık 90 milyon dolarlık, Gürcistan'da ise 55 milyon doları aşan artış kaydedildi.

kapı sektörleriyle yeni pazarlara açılırken, Eskişehir havacılık ve raylı sistemler alanındaki üretimine dikkat çekti.

Doğu Anadolu'nun sınıra avantajı

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erzurum, Elazığ, Van ve Malatya gibi şehirler ihracat performansını artırdı. Bölgede lojistik altyapı yatırımları ve sınır kapılarında ki ticaret hacmi ihracat performansını doğrudan etkiledi. Bölge özellikle Belçika, Çin, Irak, Gürcistan ve Cezayir pazarlarında büyümeye kaydetti. Belçika'ya yapılan ihracatta yaklaşık 40 milyon dolarlık artış yaşanırken, Çin'e yönelik satışlarda 35 milyon doları aşan yükseliş görüldü.

Elazığ mermer ve madencilik ürünleriyle öne çıkarken, Van sınır ticaretinin etkisiyle İran ve Irak hattında hareketlilik yaşadı. Malatya başta yaygın ihracatıyla geleneksel gücünü korurken, Erzurum tarım ve hayvancılık ürünlerinde yeni pazar arayışını sürdürdü.

Güneydoğu Anadolu yeni merkez oldu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi son beş yılda ihracatta en sert yükselişlerden birini gerçekleştirdi. Bölgenin 5 yıllık ihracat ortalaması yüzde 58,8 artışla 7 milyar dolardan 11,1 milyar dolara çıktı. Mardin'in milyar dolar ihracatçı iller arasında katılması, üretim gücünün bölgeye yayılmasının en dikkat çekici göstergelerinden biri oldu. Irak pazarı bölge için halen en kritik ihracat kapısı olmayı sürdürürken, Körfez ülkeleri ve Kuzey Afrika'ya yönelik açılım da dikkat çekti.

Gaziantep, Şırnak, Diyarbakır ve Şanlıurfa öncülüğünde bölgenin Irak'a ihracatı yaklaşık 134 milyon dolar arttı. Birleşik Arap Emirlikleri'ne ihracatta 60 milyon doları aşan, Gürcistan'da ise yaklaşık 50 milyon dolarlık büyümeye gerçekleşti. Gaziantep halı, gıda ve sanayi ürünleriyle bölgenin ihracat lideri olmayı sürdürürken, Şırnak sınır ticaretindeki hareketlilik sayesinde dikkat çekici büyümeye kaydetti. Şanlıurfa tarım ve gıda ürünlerinde yeni pazarlara açılırken, Diyarbakır sanayi ürünleri ve mermer ihracatıyla öne çıktı.

MÜSİAD'dan muhtıra

MÜSİAD Başkanı Burhan Özdemir, tüccar ve sanayici kapitalistlerin uzun süredir Saray iktidarı ile ekonomi yönetimini birbirinden ayırarak bazı 'şikayet' ve 'talep'leri bir arada dile getirdikleri yaygın söyleme adeta muhtıra verdi.

Hakkı Özdal

hakkiozdal@gmail.com

Saray iktidarının ekonomi cephesinde son günlerde ilginç gelişmeler yaşanıyor. Bazı ezberler bozuluyor, bazı itirazlar söntüyor, AKP habitatinin bazı temel aktörleri birbirine zıt yönde açıklamalar yapıyor. Kimisi Şimşek yönetiminin uygulamalarını eleştiriyor ve geleceğe ilişkin endişeli, karanlık tablolar çiziyor; kimisi 'realiteyi kabullenmek' argümanı ile Şimşek programına açık destek veriyor... Bu ikincisine pek sık rastlanmıyordu; ama dün NB Ekonomi gazetesinin manşetinden yayınladığı MÜSİAD Başkanı Burhan Özdemir röportajı dikkat çekici bir müdahale oldu.

Önce Şimşek şahsında anılan ve 2023 seçimlerinden sonra Saray iktidarının ekonomi programının temelini oluşturan uygulamalar üzerindeki başlıca anlaşmazlık konularını hatırlatmakta yarar var.

AKP-Erdoğan iktidarıyla neredeyse kuruluşundan beri organik ilişki içerisinde olan ve bu siyasal habitat içerisinde 'ihraççı kesim', 'reel sektör', 'imalat sanayi', 'KOBİ'ler' gibi çeşitli isimlerle anılan sermaye çevreleri, Şimşek'in sıkı para politikası nedeniyle finansmana erişim sorunları yaşadıklarını söylüyor ve hem yüksek faizlere hem de kamu harcamalarındaki daralmaya değişen tonlarla itiraz ediyorlardı. Bunun açık anlamı, on yıllarca süren ama özellikle pandemi döneminde arşa çıkan 'ucuz kredi' kanallarının daralması hatta yer yer tıkanmasıydı. 2020'li yılların başında, enflasyon oldukça yüksek seyrederken yüzde 9 gibi bir oranla, neredeyse 'bedava' kredi kullanan bu sanayici kesimi 2023 seçimlerinden sonra faizin yüzde 50'lere kadar tırmanmasıyla bu imtiyazı büyük oranda kullanamaz oldu. Devletin sermayeyi fonlaması daha seçici hale geldi ve kıtlaşan kaynaklar etrafındaki itiş kakış arttı. Kimi zaman Yeni Şafak gazetesinin manşetlerinde ve köşelerinde, kimi zaman eski Maliye Bakanı Berat Albayrak'a bağlılığıyla bilinen Sabah gazetesini ekonomi yazarlarının yazılarında yüksek sesli itirazlar, Şimşek ve ekibini açıkça suçlayan ithamlar görüldü. Öyle ki son faiz kararının açıklanacağı 22 Nisan günü Yeni Şafak gazetesi ilk sayfasına "Faiz, Karahan'ın keyfi kararını bekliyor" başlığını attı. Merkez Bankası Başkanı Fatih Karahan hedefe konuyor, hatta AKP'nin hezimetine uğradığı 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden önce "piyasa beklentisi olmasına rağmen faizleri 5 puan arttırmakla" suçlanıyor ve 'kapalı toplantılarda' şöyle söylediği iddia ediliyordu: "Herhangi bir beklenti ve talep yoktu. Hiç kimsenin böyle bir düşüncesi yoktu. Seçimlere 1 hafta kala faizleri 500 baz puan arttırmaya karar verdim. Ama artırmayabilirdim."

Yeni Şafak Merkez Bankası Başkanını neredeyse seçimi sabote etmekle suç-

MÜSİAD Başkanı Burhan Özdemir

luyordu ve bu mektubun yazıldığı adres belliydi: Beştepe...

Nisan ayında sadece iktidar medyasının sivri köşeleri değil, tüccar burjuvazinin başlıca temsilcileri de Erdoğan-Şimşek programına bayrak açtı. İstanbul Ticaret Odası (İTO) Başkanı Şekip Avdagiç 26 Nisan'da, "İran savaşının yarattığı yeni koşullar'a dikkat çekiyor ve "Bugüne kadar finans, rezerv ve baskılanmış kur eksenli sürdürülen politikanın gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerektiğini düşünüyoruz" diyordu. Avdagiç, Türkiye'de ithalatın cazip, ihracatın ise zorlaştığı bir tablo oluştuğunu söylüyor ve kredilerin büyük sermayeye değil orta-büyük sermayeye verilmesini istiyordu.

Anadolu'daki tüccar ve sanayici kapitalistler için de durum benzerdi. Denizli Sanayi Odası Başkanı Selim Kasapoğlu "Ekonominin yeni gerçeği sanayisizleşme" diyor, yüksek faizden, krediye erişimdeki kısıtlamalardan yakınıyordu (8 Nisan). Aynı gün Kayseri Ticaret Odası Başkanı Ömer Gülsöy da "Bekle gör değil, üret ve diren dönemindeyiz. Finansman maliyetleri makul seviyelere çekilmeli" diyordu. 'Sanayisizleşme' konusunda benzer bir uyarı 11 Mayıs'ta Ankara Sanayi Odası Başkanı Seyit Ardıç'tan geldi: "Üretim kapasitesini zayıflatarak enflasyonla mücadele edilemez. Finansman yükü küresel gelişmelerle birlikte daha da arttı. Yarım ne olacağını bilmiyoruz."

Bunlar uzun zaman Anadolu Kaplanları olarak takdis edilen kapitalistlerdi: Kayseri, Denizli, Manisa, Konya... Diğer tarafta

Ankara, İstanbul ve Marmara'nın mazisi daha eski tüccar ve sanayicileri... Bunların demeçlerinden örnekler sayfalara çoğaltılabilir. Ama hep şu odak dikkat çekecektir:

- Sanayici ve tüccarın ucuz krediye ihtiyacı var. Yeni yatırım yapamıyoruz.
- Tamam, emek maliyetleri azalıyor ama bu bize yetmiyor.
- Ekonomi yönetiminin uyguladığı sıkı para politikası, yüksek faiz ve kredi sınırlaması en çok bizi vuruyor.

İşte tam bu noktada Ekonomi gazetesinde yayımlanan MÜSİAD röportajı, adeta kılıcı attı!

MÜSİAD Başkanı Burhan Özdemir özetle sunları söylüyordu:

"Jeopolitik dalgalanmalara rağmen paniklemeden, rasyonel bir program uygulanıyor. Ekonomi yönetiminin sıkı para politikasına tam destek veriyoruz."

"Geçmişteki düşük faizli kredi dönemi 'verimlilik' değil, 'atıl kapasite' yarattı. Sanayicinin asıl meselesi finansmana erişim değil, yanlış planlama ve bu atıl kapasite... Öyle sektörler var ki yüzde 50 doluluğun altında çalışıyor."

"Sermayesini servet yapmış bir sanayici kitlesinden bahsediyoruz. Bu yapıdaki sanayicimizin ucuz kredi beklentisine ben katılmıyorum. Siz bugün sanayiciye istediği parayı verin, bundan 5-10 sene sonra bambaşka bir atıl kapasite sarmalından bahsederez. Mesele paranın kemerini gevşetmek ya da birazcık ipini salmak değil; saldıgımızda ne olacağı."

"Sanayideki en büyük yapısal tehdit erken sanayisizleşme. İnsanlar kurye olmayı, günlük görevlisi olmayı fabrikada çalışmaya tercih ediyor. Sanayide, üretimde çalışan emek-yoğun kesime pozitif ayrımcılık şart. Eğer sanayi çalışmasıyla bir restoranda çalışan arasındaki konfor farkını ekonomik teşvikle kapatmazsak, bu sarmaldan kurtulamayız."

AKP-Erdoğan iktidarının sosyal sınıfsal tabanı açısından en önemli taşıyıcı kolon pozisyonundaki sermaye kesimleri açısından adeta bir muhtıra bu. İstanbul, Ankara ve Anadolu'dan tüccar ve küçük-orta-büyük sanayici kesimin başlıca temsilcilerinin mızıldanmalarına da yanıt veren bir 'burjuva analiz' yapıyor MÜSİAD Başkanı. Ve tüm sözler arasında çok dikkat çekici bir başka kısım var ki önümüzdeki günlerde belli ki daha çok konuşmaya hak edecek:

"Bize Sanayi ve Teknoloji Bakanımız teknoloji alanında yetkin ve güçlü. Bakanlığının bu noktada 'kesici' yetkilerle donatılması lazım. Sayın Bakanımız bu yetkiler verilirse doğru bir adım olabilir. Birisi herhangi bir ürün ürettiğinde devlet ona 'Dur, burada kapasite doldu, seni şu grubun alt tedarikçisi yapalım' diyebilir. Devlet zoru olmadan bu tedarik zinciri kurgulanamaz. Serbest piyasa, her ölüne gelenin kafasına göre iş yapabildiği bir düzen demek değildir."

Bu sözler, Saray rejiminin politik programıyla çok örtüşen bir mahiyette görünüyor ve MÜSİAD'ın, "Erdoğan'ın TUSİAD'ı" misyonuyla 'yeni dönem'in paradigmasını üretmeye hazır olduğunu gösteriyor.